

KS. KRZYSZTOF KWIATKOWSKI

BIBLIJNY FUNDAMENT POSŁUGI KAPŁAŃSKIEJ W SAKRAMENCIE POJEDNANIA

Jezus Chrystus jest Słowem miłosierdzia i pojednania. Pojednanie człowieka z Bogiem dokonało się „w imię Jezusa Chrystusa” (Dz 10, 43), w Jezusie Chrystusie (2 Kor 5, 19; Ef 1, 7; Kol 1, 14) i za Jego pośrednictwem (Rz 5, 11; 2 Kor 5, 18). Kościół ma swój początek po Wniebowstąpieniu, w dzień Pięćdziesiątnicy, wraz z zesłaniem Ducha Świętego na Apostołów zgromadzonych w Wieczerniku¹ Apostołowie, umocnieni Duchem Świętym, są już zdolni wypełniać powierzona im misję „posługi pojednania” Początki wspólnoty wierzących świadczą, iż Kościół w osobie Apostołów i ich następców otrzymał od Jezusa Chrystusa władzę związywania i rozwiązywania, odpuszczania i zatrzymywania grzechów (por. Mt 16, 19; 18, 18; J 20, 22-23).

Adhortacja apostołska *Reconciliatio et paenitentia* pierwszą część rozważań na temat zasadniczych wymiarów sakramentu pokuty poświęca posłudze kapłańskiej. Odwołując się do Biblii – gdyż pierwsze i podstawowe dane na temat tej posługi znajdują się w Starym i Nowym Testamencie – adhortacja stwierdza: „Objawia się tu w całej swej wielkości postać szafarza sakramentu pokuty, który prastarym zwyczajem jest nazywany spowiednikiem”² Powyższe sformułowanie stanowi wyraźne wskazanie, iż teksty Pisma św. przynoszą ogromną pomoc w ukazaniu roli, jaką spowiednik odgrywa w sprawowaniu sakramentu pokuty.

Ks. dr KRZYSZTOF KWIATKOWSKI – asystent Katedry Teologii Moralnej Szczegółowej KUL;
adres do korespondencji: ul. Prymasa S. Wyszyńskiego 6, 20-950 Lublin; e-mail:
k.kwiatkowski@kuria.lublin.pl

¹ DeV 25.

² RP 29.

Chrystus nie określił dokładnie sposobu sprawowania posługi pojednania. Dlatego też, otrzymawszy Ducha Świętego, Kościół poszukiwał odpowiednich dla tej posługi form zewnętrznych. Nie mamy zbyt wielu źródeł dla poznania najstarszego okresu rozwoju sakramentu pokuty. Jest jednak rzeczą pewną, że Apostołowie i ich uczniowie sięgnęli po wzorce postępowania wobec grzesznika obecne w Starym Testamencie³

1. STARY TESTAMENT

Podstawą i wzorem dla organizacji struktury i kultu Kościoła pierwotnego była religia żydowska, co znajduje swe potwierdzenie także w przypadku praktyki pokutnej⁴ Liturgie pokutne należą do lepiej znanych celebracji narodu wybranego. Nieszczęścia (np. przegrana wojna, epidemia, przedłużająca się susza) były okazjami do celebracji pokutnych⁵

Temat przymierza, poprzez które Bóg chce obdarzyć ludzi darem wspólnoty z samym sobą, był podstawowy dla mentalności religijnej narodu wybranego. Jednakże więź wspólnoty z Bogiem była narażona na zerwanie z winy człowieka, zarówno poprzez grzechy całego ludu, jak i grzechy poszczególnych jednostek⁶ Grzech był postrzegany jako zamach na przymierze z Bogiem, co było równoznaczne z zamachem na sam lud wybrany; od przymierza zależała bowiem egzystencja Izraela, zaś od wierności zobowiązaniom moralnym z niego wynikającym zależała przyszłość narodu wybranego⁷ Dla-

³ Por. W S z y m o n a. *Z dziejów sakramentu pokuty*. „W Drodze” 9:1981 nr 2 s. 48.

⁴ Por. G. D. G o r d i n i. *Sintesi storica della prassi penitenziale*. W: *La Penitenza oggi. Aspetti teologici e pastorali del sacramento della Penitenza*. Red. A. Rolla i in. Napoli 1974 s. 57.

⁵ Np. 1 Krl 8, 33-53; Iz 15, 2; Oz 7, 14; Jl 1-2; Est 4, 3; Ezd 8, 21-23. Por. J. R a m o s R e g i d o r. *Il sacramento della Penitenza. Riflessione teologica biblico-storico-pastorale alla luce del Vaticano II*. Torino-Leumann 1992⁶ s. 109.

⁶ Por. J. G i b l e t, P G r e l o t. *Pokuta-Nawrócenie*. W: *Słownik teologii biblijnej*. Red. X. Léon-Dufour. Poznań-Warszawa 1985 s. 706.

⁷ Por. J. N a g ó r n y. *Nawrócenie w ujęciu proroków*. RTK 28:1981 z. 3 s. 5. Zob. także: T e n ż e. *Przebaczenie i odpuszczenie grzechów warunkiem odnowy Przymierza w Starym Testamencie*. RBL 35:1982 nr 6 s. 411-415. Pojęcie przymierza może być uważane za klucz interpretacyjny do całości przesłania ST. W kontekście przymierza łatwo jest zrozumieć, że mówiąc o grzechu, mówi się jednocześnie o „byciu w relacji” i „braku relacji” Żyd, uznając swój grzech, nie tracił sprzed oczu Boga, jak czyni to dziś wielu wierzących. Nie było więc w ST niebezpieczeństwa koncentrowania się na rachunku sumienia i grzechach jako takich. Z teologii przymierza wynika jasno, że przyznanie się do grzechu otwiera grzesznika na Boga

tego też karą, jaką wymierzał sam Bóg czy Jego lud, była śmierć. Do grzechów karanych w ten sposób można zaliczyć apostazję (Pwt 13, 6. 10-11. 15-17), bałwochwalstwo (Pwt 17, 2-7), fałszywe świadectwo (Pwt 19, 15-20), bluźnierstwo (Kpł 24, 14-16) oraz przywłaszczanie sobie łupów zabronionych prawem przymierza (Joz 7, 13. 20. 25). Ten ostatni przypadek, tj. grzech Akana, pokazuje jak niewierność jednej osoby sprowadza winę i nieszczęście na cały lud. Dlatego też lud nie może tolerować pośród siebie grzesznika, musi się od niego odciąć i wyrzucić grzech spośród siebie. Z tej świadomości wyrasta zachowanie się Ludu Starego Przymierza wobec grzeszników. Zachowanie to znajdzie swą formę zinstytucjonalizowaną w postaci klątwy, czyli wykluczenia grzesznika ze społeczności wierzących⁸ Ekskomunika nie miała zawsze tego samego ciężaru: obok tej, która obowiązywała do końca życia, były także czasowe formy wykluczenia ze wspólnoty⁹ Jest ważne, że w reakcję na grzech zaangażowani byli także kapłani. Trzeba było bowiem zdecydować czy grzech mógł być przebaczony, czy nie. G. von Rad stwierdza, iż „decyzja w tej sprawie należała do kapłanów, upoważnionych w tym względzie przez Jahwe; chyba że Jahwe osobiście i bezpośrednio wykonywał wyrok”¹⁰

Dla oczyszczenia się z grzechów naród wybrany celebrował rytury ekspiacyjne. Do gestów i czynności oznaczających pokutę zaliczyć można np. rozdzieranie ubiorów, przywdziewanie ubrań (worów) pokutnych, leżenie w popiele, obmycie wodą, posty, okrzyki bólu, płacz, lamenty, modlitwy i ofiary ekspiacyjne¹¹ Jeśli chodzi o modlitwę, to godna podkreślenia jest modlitwa wstawiennicza przywódcy lub proroka. Przykładem takiej modlitwy może być postawa Mojżesza (Wj 32, 30 n.) czy zachowanie się króla Salomona (1 Krl 8, 22-53). W niektórych rytach używano krwi jako środka przebłagania (Lb

i przygotowuje na przyjęcie daru przebaczenia. W ST słowa „wyznawać/wyznanie” wyrażają postawę poddanego, który chce na nowo wejść w relację poddaństwa. Człowiek, jako jedna ze stron przymierza, wyznając swój grzech, rozpoznaje swoją winę. Znaczy to także, że człowiek rozpoznaje i wyznaje swojego Pana, manifestując Jego wyższość. Por. C. G i r a u d o. *La confessione dei peccati nell'Antico Testamento*. ConCl 23:1987 s. 292-306.

⁸ Por. W K a s p e r. *Kościół jako miejsce przebaczenia grzechów*. ComP 1990 nr 1(55) s. 54. O praktykowaniu przez Synagogę ekskomuniki w czasach Jezusa świadczy np. przypadek niewidomego od urodzenia i jego rodziców: zob. J 9, 22. 34. 35; także J 12, 42; J 16, 2.

⁹ Por. R a m o s R e g i d o r. *Il sacramento della Penitenza* s. 111-112; C. C o l l o. *Riconciliazione e penitenza. Comprendere, vivere, celebrare*. Cinisello Balsamo 1993 s. 36-37.

¹⁰ *Teologia Starego Testamentu*. Warszawa 1986 s. 213. Zob. także R. R e n d t o r f f. *Introduzione all'Antico Testamento*. Torino 1990 s. 133-144.

¹¹ J. C h m i e l. *Biblijne podstawy pokuty*. RBL 35:1982 nr 6 s. 404.

15, 22-31; Lb 28-29; Kpł 4). Istniały także stałe dni wspólnotowej pokuty. Najważniejszym z nich był Dzień Pojednania (Yom Kippur), przeznaczony na przebłaganie Boga i uzyskanie przebaczenia grzechów. Podstawowym źródłowym tekstem o tym dniu, zwanym też „Dniem przebłagania” jest Kpł 16; mówią też o nim Kpł 23, 26-32 i Lb 29, 7-11. Celebrowane w tym dniu rytury łączyły dwie różne ceremonie. Najwyższy kapłan składał w ofierze byka jako przebłaganie za grzechy własne i swojego domu. Wspólnota ofiarowywała dwa kozły. Pierwszego składano w ofierze za grzechy ludu. Po tej ceremonii drugi kozioł przedstawiany był Bogu. Najwyższy kapłan nakładał ręce na głowę zwierzęcia, obciążając go wszystkimi grzechami Izraelitów. Po czym kozioł był wypędzany na pustynię, zabierając ze sobą grzechy ludu. Z tekstu biblijnego wynika, że najwyższy kapłan wykonywał powyższe czynności w imieniu całego ludu i cały lud otrzymywał dar przebaczenia grzechów¹²

Do praktyk pokutnych Starego Testamentu zaliczyć trzeba także wspólnotowe wyznanie grzechów dokonywane przez cały lud bądź przez jego reprezentantów. Kapłan zwykle przewodniczył takiej liturgii wspólnotowego wyznania grzechów. Przykładem może być tekst: „Gdy Ezdrasz, płacząc i klęcząc przed domem Bożym, modlił się i wyznawał grzechy, zebrał się dokoła niego bardzo wielki tłum z Izraela: mężczyzn, kobiet i dzieci, przy czym lud płakał rzewnymi łzami” (10, 1). G. Ravasi zauważa, iż obecne w tym tekście określenie „wyznanie” (*hitwaddah*) jest charakterystyczne dla teologii kapłaństwa i pojawia się np. w Kpł 5, 5; 16, 21; 26, 40; Lb 5, 7. Świadectwa biblijnej praktyki wyznawania grzechów znajdziemy także w tekstach: Ezd 9, 6-15; Ne 9, 5-37; Ps 106; Dn 9, 4-19; Bar 1, 15-3, 8; Jer 14, 7-9; Iz 59, 9-15¹³

Naród Starego Przymierza miał świadomość, że każda niewierność, każdy grzech, ma podwójny wymiar: indywidualny i społeczny (wspólnotowy). Grzech pozostawia głębokie ślady w życiu grzesznika i społeczności, do której on należy¹⁴ Ponieważ naród wybrany miał strukturę instytucjonalną,

¹² Por. R. de Vaux. *Le Istituzioni dell'Antico Testamento*. Genova 1991³ s. 486-489; G. Deiana. *Il giorno dell'espiazione. Il kippur nella tradizione biblica*. Bologna 1995.

¹³ Por. G. Ravasi. *Esdra/Neemia. La spiritualità della penitenza*. W: *Nuovo dizionario di teologia biblica*. Red. P. Rossano, G. Ravasi, E. Ghirlanda. Cinisello Balsamo 1994⁵ s. 495-496. Zob. także W. Błoż. *Nabożeństwo pokutne a sakrament pokuty*. AK 89:1977 z. 3 s. 420; M. Gołębiewski. *Pokuta w Starym Testamencie*. AK 89:1977 z. 1 s. 3-15.

¹⁴ Por. J. Saravia Martins. *Il mistero del perdono. Riconciliazione e Penitenza*. Roma 1991 s. 56.

łaska pojednania, jakiej Jahwe udzielał, domagała się współdziałania kapłanów i proroków. Kapłani przewodniczyli rytom pokutnym. Celem tych celebracji było z jednej strony wezwanie do nawrócenia i manifestowanie go przed Bogiem, z drugiej zaś ogłaszanie, że Bóg przebacza i na nowo bierze swój lud w opiekę. Prorocy wzywali Izraelitów do nawrócenia serca, do opuszczenia ścieżek grzechu i śmierci, do powrotu na drogę wierności przymierzu. Wzywali oni także lud, by celebrowane ryty pokutne wyrażały prawdziwe nawrócenie serca¹⁵ Zarówno kapłan (ze względu na przynależność do stanu) jak i prorok (ze względu na charyzmat osobistego powołania przez Boga), spełniali rolę pośredników: reprezentowali Boga przed ludźmi, jak również wstawiali się za nimi przed Bogiem. Do istoty posługi kapłana na Starożytnym Wschodzie należało bowiem bycie pośrednikiem między człowiekiem i Bogiem¹⁶

2. NOWY TESTAMENT

Chrystus rozpoczyna swoje przepowiadanie od słów: „Nawracajcie się, albowiem bliskie jest królestwo niebieskie” (Mt 4, 17). Mesjasz, który przyszedł wzywać grzeszników do nawrócenia (Łk 5, 32), posłał Apostołów, aby głosili ludowi konieczność pokuty na odpuszczenie grzechów (Łk 24, 47-48). Wezwanie do nawrócenia staje się od początków podstawowym przesłaniem Kościoła (por. Dz 2, 38; 3, 19; 11, 18; 17, 30). Odpowiedź na pytanie

¹⁵ Por. E. L i p i n s k i. *La liturgie pénitentielle dans la Bible*. Paris 1969 s. 115; R a m o s R e g i d o r. *Il sacramento della Penitenza* s. 110. Wiele miejsca działaniu proroków w procesie nawrócenia poświęca M. Gołębiewski w cytowanym już artykule *Pokuta w Starym Testamencie*.

¹⁶ Por. De V a u x. *Le Istituzioni dell'Antico Testamento* s. 352; P D a c q u i n o. *Il sacerdozio nell'Antico Testamento*. W: *Il prete per gli uomini d'oggi*. Red. G. Concetti. Roma 1975 s. 27-45. P Dacquino zauważa, że pośrednictwo kapłańskie miało dwa kierunki: mediacji wstępującej od człowieka ku Bogu, któremu kapłan oddawał kult w imieniu wspólnoty (modlitwa i składanie ofiar) oraz mediacji zstępującej od Boga do człowieka, która sprowadzała się do przekazywania Bożych darów (jednym z nich było przebaczenie). Dwa zasadnicze obszary działalności kapłańskiej i jednocześnie dwie formy kapłańskiego pośrednictwa to kult świątynny i posługa Słowa. Nawet jeśli od czasów Dawida w tym drugim obszarze spotykamy proroków napełnionych Bożym duchem; kapłani pozostają sługami Słowa w czasie celebracji liturgicznych, do nich także należy jego wyjaśnienie. Aby pogłębić temat kapłaństwa w Starym Testamencie zob.: J. C o p p e n s. *Il sacerdozio nell'Antico Testamento*. W: *Sacerdozio e celibato. Studi storici e teologici*. Red. J. Coppens. Milano 1975 s. 3-28. Artykuł zawiera bogatą bibliografię.

o sposoby realizacji powierzonej Kościołowi misji chcemy znaleźć w Nowym Testamencie. Nasze rozważania rozpoczniemy od pism św. Pawła, gdyż uznawane są one za najstarsze świadectwo życia Kościoła apostołskiego.

2.1. PISMA PAWŁOWE

Według św. Pawła pojednanie jest dziełem Boga, zrealizowanym w Jezusie Chrystusie: „Wszystko zaś to pochodzi od Boga, który pojednał nas z sobą przez Chrystusa i zlecił nam posługę jednania. Albowiem w Chrystusie Bóg jednał z sobą świat, nie poczytując ludziom ich grzechów, nam zaś przekazując słowo jednania. Tak więc w imieniu Chrystusa spełniamy posłannictwo jakby Boga samego, który przez nas udziela napomnień. W imię Chrystusa prosimy: pojednajcie się z Bogiem!” (2 Kor 5, 18-20). Pojednanie i przebaczenie grzechów jest zasadniczym celem misji Chrystusa, należy też do podstawowych zadań Kościoła. U podstaw głoszenia nawrócenia i pokuty przez Kościół pierwotny stoi bowiem przekonanie, że dzieło pojednania – dokonane raz na zawsze przez Chrystusa – przedłużane jest przez posługę Kościoła¹⁷ Posługa pojednania, jak wynika z powyższego tekstu, jest połączona z posługą przepowiadania, rozumianą jako ogłaszanie zbawienia. Jednakże grecki termin *diakonia* ma znaczenie szersze, zawierając w sobie także formy quasi-instytucjonalne służące nawróceniu chrześcijan. Właśnie w tak rozumianej *diakonii* pojednania znajdują się korzenie sakramentu pokuty. Apostoł jest świadom, że jako reprezentant Chrystusa, który ogłasza zbawienie i czyni go obecnym wśród ludu, jest szafarzem pojednania¹⁸ W każdym sakramencie działa Chrystus, posługując się człowiekiem jako narzędziem. Samo znaczenie słów „szafarz” i „posługa” oddaje prawdę, że Apostoł nie zbawia sam z siebie, lecz wykonuje misję w imieniu Chrystusa i Jego mocą¹⁹ K. Romaniuk, interpretując powyższy tekst stwierdza, iż nie mają racji ci, którzy w powierzonej Apostołom posłudze jednania widzą przede wszystkim albo wyłącznie aluzję do sakramentu pokuty, choć z pew-

¹⁷ J. O r z e s z y n a. *Společno-eklezjalny wymiar sakramentu pokuty*. Kraków 1996 s. 169.

¹⁸ Por. J. S z y m a ń s k i. *La figura del ministro del sacramento della penitenza nell'Ordo paenitentiae. In riferimento alle fonti storiche e teologiche*. Roma 1997 s. 52-53.

¹⁹ S. C i p r i a n i. *La Parola di Dio, culminante nel Cristo, è già una realtà sacramentale*. W: *Evangelizzazione e Sacramenti*. Napoli 1973² s. 1-20.

nością fragment ten mocno uwydatnia soteryjno-pojednawcze funkcje posługi kapłańskiej²⁰

Bardzo ważne świadectwo, mówiące o postawie wspólnoty wobec chrześcijanina-grzesznika, znajdujemy w drugim Liście do Tessaloniczan: „Nakazujemy wam, bracia, w imię Pana naszego Jezusa Chrystusa, abyście stronili od każdego brata, który postępuje wbrew porządkowi, a nie według tradycji, którą przejęliście od nas. [...] Jeżeli ktoś nie posłucha słów naszego listu, tego sobie zaznaczcie i nie przestawajcie z nim, aby się zawstydził. A nie uważajcie go za nieprzyjaciela, lecz jak brata go napominajcie!” (2 Tes 3, 6. 14-15). Wyrażenie „nie przestawajcie z nim” rozumiemy lepiej w kontekście praktyki Kościoła pierwotnego, który usuwał brata-grzesznika ze wspólnoty; słowa „tego sobie zaznaczcie” mogą być z kolei aluzją do wyroku ogłaszanego w imieniu wspólnoty²¹. Nawet jeśli odpowiedzialność za usunięcie ze wspólnoty spoczywa na wszystkich jej członkach, możemy stwierdzić, że dotyczy ona w sposób szczególny tych, którzy jej przewodzą²².

Innym świadectwem praktyki pokutnej Kościoła pierwotnego jest tekst 1 Kor 5, 1-13. Ktoś, kto współżyje z żoną swego ojca, winien być wydalony ze wspólnoty. Św. Paweł, przypominając starotestamentalny nakaz „usuniesz zło spośród siebie” (por. Pwt 13, 6; 17, 7; 19, 9), ogłasza wyrok wobec takiego grzesznika; wyrok, który winien być przyjęty i ogłoszony we wspólnocie w imię i z mocą samego Boga. Apostoł nakazuje: „wydajcie takiego szatanowi na zatracenie ciała, lecz ku ratunkowi jego ducha w dzień Pana Jezusa” (w. 5). Usunięcie ze wspólnoty ma więc charakter terapeutyczny.

Tekst 2 Kor 2, 5-11 przedstawia sytuację skruszonego grzesznika, który jedna się z Kościołem. Paweł zachęca wspólnotę i jej odpowiedzialnych, aby byli życzliwi wobec takiego brata. Nie wiemy dokładnie o jaki grzech tutaj chodzi, ale Apostoł wyraża opinię, że wymierzona kara jest wystarczająca (w. 6) i zachęca odpowiedzialnych wspólnoty aby „z miłością rozstrzygnęli jego sprawę” (w. 8). Słowa te można interpretować jako odnoszące się do sposobu postępowania szafarzy sakramentu pokuty wobec penitentów. Z jednej strony wspólnota chrześcijan nie może zaakceptować w swoim łonie grzeszników i św. Paweł zaleca aby postępować wobec nich zdecydowanie.

²⁰ K. R o m a n i u k. *Sakramentalna interpretacja 2 Kor 5,11-21?* RBL 35:1982 nr 3 s. 175.

²¹ Por. J. B e r n h a r d. *Excommunication et pénitence-sacrament aux premiers siècles de l'Église.* „Revue de Droit canonique” 15:1965 s. 272.

²² Por. G. M o i o l i. *Il quarto sacramento. Note introduttive.* Milano 1996 s. 53.

Z drugiej zaś strony sposób traktowania grzeszników powinien być naznaczony miłosierdziem. Gdy brat-grzesznik odbył już pokutę, pozostawianie go poza wspólnotą oznaczałoby narażenie go na niebezpieczeństwo utraty życia wiecznego (w. 11-12: wybaczenie jest warunkiem, „ażeby nie uwiódł nas szatan, którego knowania dobrze są nam znane”).

Także inne teksty Nowego Testamentu są interesujące dla ukazania postawy ministrów sakramentu pokuty: np. Ga 6, 1 zaprasza ich: „gdyby komu przydarzył się jaki upadek, wy, którzy pozostajecie pod działaniem Ducha, w duchu łagodności sprowadźcie takiego na właściwą drogę” Z kolei 1 Tes 5, 14 zachęca do napominania grzeszących, ale i cierpliwości wobec nich: „Prosimy was, bracia, upominajcie niekarnych, pocieszajcie małodusznych, przygarniajcie słabych, a dla wszystkich bądźcie cierpliwi”

Interesującym, ale i zarazem kontrowersyjnym tekstem jest 1 Tm 5, 19-22. Tymoteusz, jako przełożony wspólnoty, jest zobowiązany do upominania trwających w grzechu (w. 20). W dalszej części mówi się o geście nakładania rąk (w. 22). Ponieważ poprzedzające ten fragment wersety mówią o prezbiterach (w. 17-19), większość egzegetów interpretuje ten tekst jako mówiący o święceniach kapłańskich. Przyjmując jednak, że w Kościele pierwotnym nałożenie rąk było także gestem praktykowanym w liturgii pokutnej, tekst ten można rozumieć jako aluzję do rytu pojednania grzesznika ze wspólnotą Kościoła²³

Podsumowując teksty analizowanych wyżej pism Pawłowych, możemy stwierdzić:

1. Niektóre teksty świadczą, że Kościół pierwotny praktykował napomnienie braterskie wobec grzeszników, czasem nawet w sposób publiczny. Praktyka ta dotyczyła w sposób szczególny odpowiedzialnych za wspólnotę (1 Tm 5, 20; 2 Tm 2, 25-26), ale także tych, którzy „pozostają pod działaniem Ducha” (Ga 6, 1-2).

2. Można wskazać na fragmenty mówiące o praktyce usuwania ze wspólnoty. Motywacją takiego działania było utrzymanie gminy w wolności od zła, a jedynym na to sposobem było dystansowanie się od grzesznika lub jego wykluczenie²⁴ Ekskomunika miała miejsce w przypadku grzechów ciężkich

²³ Por. R a m o s R e g i d o r. *Il sacramento della Penitenza* s. 123-125. Innego zdania jest Giovanni Moioli. Uznając, że problem interpretacji tego tekstu nie może być definitywnie rozstrzygnięty stwierdza, iż nic nie zdaje się wskazywać, że chodzi tu o oficjalny gest przyjęcia grzesznika do wspólnoty Kościoła. T e n ż e. *Il quarto sacramento* s. 24.

²⁴ Por. A. M a r c o l. *Pokuta i sakrament pokuty*. Opole 1992 s. 22.

oraz była efektem wyroku wydanego przez wspólnotę (2 Kor 2, 6) wspólnie z Pawłem (1 Kor 5, 3-4. 12-13), czy też pod jego nieobecność, ale na skutek jego interwencji (2 Kor 13, 2. 10). Apostoł podkreśla, że decyzja o ekskomunice podejmowana jest w imię Jezusa Chrystusa i mocą Jego autorytetu (1 Kor 5, 3-4; 2 Kor 13, 3. 10). Paweł jest świadom, iż upoważnienie do działania w sposób zdecydowany i surowy otrzymał od Jezusa Chrystusa oraz że celem takiego działania jest budowanie, a nie niszczenie Kościoła (2 Kor 13, 10)²⁵

3. Pojednanie z Kościołem miało charakter oficjalny. Choć wprost o takim pojednaniu mówi 2 Kor 2, 5-11, jest jednak możliwe, iż podobne znaczenie posiada tekst 1 Tm 5, 20.

2.2. INNE TEKSTY NOWEGO TESTAMENTU

Także poza *Corpus Paulinum* można znaleźć teksty świadczące o tym, iż pojednanie grzesznika z Bogiem dokonuje się w Kościele i poprzez działanie tych, którzy wykonują w nim funkcje kapłańskie. Wskazuje się na następujące miejsca²⁶:

1. Tekst Mt 18, 15-18 ukazujący, że napomnienie braterskie i decyzja przełożonych wspólnoty pomagają w procesie pojednania. Interwencja Kościoła staje się konieczna, gdy dialog braterski okazuje się niewystarczający.

2. Kościół modli się za grzeszników, o czym mówią wyraźnie teksty 1 J 5, 16 i Jk 5, 16. Modlitwa ta może być interpretowana jako wsparcie brata już poddanego napomnieniu i dotkniętego przez decyzję przełożonych Kościoła.

3. Pojednanie następuje poprzez wyznanie grzechów wobec braci, któremu towarzyszy ich modlitwa (Jk 5, 16-17). Także 1 J 1, 9 mówi o wyznawaniu grzechów, ale wydaje się, iż powyższe teksty trzeba interpretować jako odnoszące się do wyznania grzechów w ogólności, uczynionego wobec braci, także świeckich²⁷

²⁵ Dokument Międzynarodowej Komisji Teologicznej pt. *Pokuta i pojednanie* zauważa, iż w procesie pojednania można wyróżnić pewne stopnie: zauważenie brata, zwrócenie uwagi, korekta, upomnienie i wykluczenie, podkreślając zarazem iż „postępowanie wykluczające może się okazać nieodzowne dla dobra wspólnoty” Por. *Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej 1969-1996*. Red. J. Królikowski. Kraków 2000 s. 160-161.

²⁶ Por. R a m o s R e g i d o r. *Il sacramento della Penitenza* s. 126-127

²⁷ Por. W. K a s p e r. *Confessioni fuori confessionale?* *Concl* 4:1967 s. 49-50; R a m o s R e g i d o r. *Il sacramento della Penitenza* s. 126-127.

Trzy bardzo ważne teksty Nowego Testamentu, które wymagają szczególnej uwagi, to J 20, 22-23; Mt 16, 19 i Mt 18, 18²⁸

2.2.1. *Teksty Mt 16, 16-19 i 18, 18: władza związywania i rozwiązywania*

Według K. Rahnera dotychczasową interpretację tych tekstów należy uznać za niesatysfakcjonującą. Źródłem zaś takiej interpretacji doszukiwać się można w wysiłkach teologów kontrreformacji, którzy chcieli ukazać jurydyczny charakter władzy udzielonej Kościołowi. Łączyli oni „związywać” z „zatrzymywać” (por. J 20, 23), by dojść do wniosków, że szafarz sakramentu pokuty może odmówić rozgrzeszenia penitentowi, który nie uznaje się za grzesznika przed trybunałem pokuty²⁹

Według H. Vorgrimlera są trzy możliwe interpretacje kluczowych dla tego tekstu terminów³⁰:

1) Interpretacja jurydyczna, w której można wyróżnić dwie formy: pierwsza, starsza, widzi tę samą naturę władzy związywania i rozwiązywania oraz władzy kluczy. Piotr wraz z Kolegium Apostołów otrzymali najwyższą i uniwersalną władzę jurysdykcji w Kościele. Celem tej władzy jest zbawienie. Władza odpuszczania grzechów byłaby konsekwencją takiej właśnie uniwersalnej jurysdykcji. Współczesne analizy filologiczne pomogły lepiej zrozumieć, co oznaczało wyrażenie „związywać i rozwiązywać” w tradycji religijnej Izraela. W języku rabinackim wyrażenie to oznaczało „przemawiać z autorytetem”, „deklarować jakąś rzecz jako zabronioną lub dozwoloną”, czy też w niektórych przypadkach „wykluczać ze wspólnoty” lub „zdejmować ekskomunikę” W związku z powyższymi tekstami Mt 16 i 18 mówiłyby o wła-

²⁸ Do tych tekstów odwołuje się Sobór Trydencki, definiując sakrament pokuty jako ustanowiony przez Chrystusa (por. BF 453; DS 1670), stwierdzając że wyznanie grzechów jest „konieczne z prawa Bożego dla wszystkich, którzy upadli po chrzcie [kan. 7]. Albowiem Pan nasz Jezus Chrystus, mając wstąpić do nieba, pozostawił swoich zastępców kapłanów [Mt 16, 19; 18, 18; J 20, 23] jako zwierzchników i sędziów [...], aby kapłani mocą władzy kluczy wydawali wyrok odpuszczenia lub zatrzymania grzechów” (BF 458; DS 1679).

²⁹ Por. K. R a h n e r. *La Penitenza della Chiesa. Saggi storici e teologici*. Torino 1992³ s. 81.

³⁰ Por. Das „Binden und Lösen.. in der Exegese nach dem Tridentinum bis zu Beginn des 20 Jahrhunderts. „Zeitschrift für Katholische Theologie” 85:1963 s. 460-477 Zob. także R a m o s R e g i d o r. *Il sacramento della Penitenza* s. 130-136. Skrótowo powyższe interpretacje przedstawia A. Marcol (*Pokuta i sakrament pokuty* s. 23-24).

dzy magisterialnej i dyscyplinarnej, która zakładałaby także władzę ekskomunikowania i przyjmowania na powrót do wspólnoty³¹

2) Interpretacja eklezjalna bądź eklezjologiczna, starająca się wpleść tekst Mt 18, 18 w kontekst historyczny Kościoła pierwotnego. Ponieważ bezpośredni kontekst analizowanego fragmentu stanowi praktyka pokutna, tj. sposób reakcji wspólnoty wobec brata-grzesznika, słowa „związywać i rozwiązywać” odnosiłyby się do władzy oficjalnego wykluczania z Kościoła i jednania ze wspólnotą. Wówczas związywanie i rozwiązywanie byłyby dwoma następującymi po sobie fazami tego samego procesu pokutnego, rozumianego nie tylko jako działanie czysto dyscyplinarne, ale jako posiadające znaczenie teologiczne działanie zbawcze. Poprzez grzech grzesznik już odłączył się od wspólnoty. Celem akcji Kościoła, reprezentowanego przez jego przedstawicieli, jest zbawienie³²

3) Interpretacja demonologiczna (autorstwa Vorgrimlera), według której wyrażenie „związywać i rozwiązywać” odnosi się do czynności magicznych i miałyby oznaczać „zaczarować” i „odczarować” Odpowiedzialni Kościoła, posiadając władzę związywania, mogą „wydawać grzesznika Szatanowi, czyli oddawać go pod jego władanie. Grzech sam w sobie jest oddaniem się pod władzę Szatana. Władza Kościoła ujawnia się także poprzez przyjęcie grzesznika do wspólnoty zbawczej, by mógł on pozostawać pod władzą Chrystusa³³

Warto podkreślić, iż podmiotem władzy związywania i rozwiązywania we wszystkich powyższych interpretacjach jest Piotr i Kolegium Apostołów. Władzę tę wykonują oni jako reprezentanci Kościoła i w ścisłym związku ze wspólnotą. Jezus przekazał bowiem władzę odpuszczania grzechów Kościołowi w osobach Apostołów i ich następców. Decyzja przez nich podjęta ma

³¹ Według J. Ramos-Regidora zwolennikami tej pierwszej interpretacji są m.in.: B. Bartmann, L. Billot, D. Palmieri, Chr. Pesch. Ku drugiej interpretacji skłaniają się np. K. Adam, P. Benoit, M. Lagrange, R. Schnackenburg, wśród protestantów O. Cullmann i J. Jeremias (por. *Il sacramento della Penitenza* s. 131).

³² Taka interpretacja, powszechna wśród Ojców Kościoła, została zaproponowana przez wielu teologów minionego wieku. Wśród nich są m.in. B. Xiberta, H. De Lubac, B. Poschmann, E. Mersch, K. Rahner, M. Schmaus, E. Schillebeeckx, P. Anciaux, Z. Alszeghy, O. Semmelroth, Y. Congar, J. Ratzinger. Por. R a m o s R e g i d o r. *Il sacramento della Penitenza* s. 131-133.

³³ Powyższa teza została postawiona w rozprawie doktorskiej H. Vorgrimlera zatytułowanej *Bibelthologische und exegetische Studien zum ekklesiologischen Aspekt der Sünde und Sündenvergebung*. Została ona zaakceptowana także przez innych autorów, np. K. Rahnera i J. Murphy-O'Connora.

wartość przed Bogiem i ma konsekwencje w porządku zbawczym. Można również stwierdzić, biorąc pod uwagę rozwój praktyki pokutnej w Kościele, że posługa „związywania i rozwiązywania” oznacza władzę przebaczenia grzechów, jak również stawiania pewnych warunków i wymagań, których spełnienie odczytuje się jako oznakę nawrócenia.

2.2.2. *Tekst J 20, 21-23: władza odpuszczania i zatrzymywania grzechów*

Według współczesnych egzegetów tekst ten nie mówi wprost o pokucie. Jednakże interpretacja tych wersetów Janowej Ewangelii, traktujących o misji przebaczenia grzechów, jest fundamentalna dla rozumienia posługi pojednania. Rodzi się w ten sposób problem interpretacji „apostolskości” Kościoła, z którym związane jest pytanie o to, na kogo przechodzi otrzymana od Chrystusa władza odpuszczania i zatrzymywania grzechów. W związku z tym stawia się pytanie czy chodzi o szczególną władzę daną Apostołom, przechodzącą na ich następców, czy też o władzę, jaką otrzymała cała wspólnota³⁴ Według protestantów tekst ten mówi tylko o władzy głoszenia Ewangelii, jaką otrzymała cała wspólnota wierzących. H. Küng zaproponował odnośnie do praktyki pokutnej w Kościele zasadę pierwszeństwa wspólnoty nad urzędami w niej wypełnianymi³⁵ Dla Soboru Trydenckiego zaś powyższe słowa są podstawowym tekstem biblijnym dla kwestii ustanowienia i istoty sakramentu pokuty. Ojcowie soborowi odwołują się do tego tekstu, aby zdefiniować, iż „Pan zaś wtedy zwłaszcza (*precipue*) ustanowił sakrament pokuty”³⁶

Nawet jeśli tekst Janowy mówi o uczniach, to z kontekstu widać, iż chodzi o Apostołów. R. Schnackenburg, komentując analizowany tekst, nie daje definitywnej odpowiedzi na pytanie komu Chrystus przekazuje władzę odpuszczania grzechów. Stwierdza on, że nie do utrzymania jest ograniczenie podmiotu przekazanej władzy do jedenastu Apostołów. Z drugiej zaś strony, jeśli weźmiemy pod uwagę mandat misyjny i władzę zbawczą przekazaną wspólnocie uczniów (por. Mt 28,18n), to można przypuszczać, że poszczególne funkcje i wykonywanie określonej władzy mogły być zastrzeżone dla reprezentantów wspólnoty, zgodnie z krystalizującą się coraz bardziej ideą urzędu

³⁴ Por. R. S c h n a c k e n b u r g. *Il vangelo di Giovanni*. T 3. Brescia 1981 s. 539.

³⁵ Por. *L'Église*. Bruges 1968 s. 463-467.

³⁶ BF 453, 468; DS 1670, 1703.

w Kościele³⁷ Ponadto R. Brown porównuje tekst Janowy z Mateuszowymi (16, 19 i 18, 18), zauważając, iż wyrażenia „są odpuszczone” i „są zatrzymane” można zestawić ze związywaniem i rozwiązywaniem oraz z symbolicznym gestem przekazania Piotrowi kluczy królestwa niebieskiego³⁸

Zarówno Schnackenburg, jak i Brown są świadomi, że interpretacja tekstu Janowego spowodowała wiele kontrowersji i podziałów wśród chrześcijan. Dlatego nie wychodzą poza kompetencje egzegetów w stwierdzeniach odnoszących się do udzielonej przez Chrystusa władzy przebaczenia grzechów, jak też do kwestii zmiennych i stałych elementów urzędu w Kościele. Powyższe pytania, pozostające bez odpowiedzi dla egzegetów, podejmuje Międzynarodowa Komisja Teologiczna. Wypracowany przez nią dokument *Pojednanie i pokuta* (1982) precyzuje, że władza odpuszczania grzechów została udzielona przez Chrystusa Kościołowi w jego całości, pełniącemu posługi i zadania. Chociaż w niektórych tekstach (w tym i J 20) grupa osób, o jakiej jest mowa, nie może być określona z najwyższą dokładnością, to jednak faktycznie zadanie pojednania zostało powierzone pełniącym w Kościele posługę apostolską. Dokument Komisji stwierdza: „Ta posługa apostolska zajmuje miejsce Chrystusa i przez nią upomina nas sam Bóg [...]. W tym punkcie więz z ogólną władzą nauczania i przewodniczenia przekazaną apostołowi Piotrowi (por. Mt 16, 18 n.) nabiera swoistego znaczenia. Dlatego w tym, co dotyczy win, które wykluczają z Królestwa Bożego [...] jest konieczne, aby władza odpuszczania lub zatrzymywania grzechów była powierzona temu, kto otrzymał klucze królestwa niebieskiego. Wina, która w sposób podstawowy dotyczy Boga, nie może zostać zneutralizowana przez Kościół inaczej, jak przez autentyczne i jednoznaczne słowo przebaczenia, wypowiedziane w imię Chrystusa i na mocy Jego władzy (*auctoritas*). Specyficzna władza wymagana w tym względzie została przez Jezusa Chrystusa złączona z konieczną do tego posługą, która jako posługa władzy zajmuje kluczowe miejsce w Kościele i zapewnia służbę jedności”³⁹

³⁷ Por. S c h n a c k e n b u r g. *Il vangelo di Giovanni*. T. 3 s. 539.

³⁸ Por. *Giovanni. Commento al Vangelo spirituale*. Assisi 1979 s. 1310-1312. Scena, o której mówi (Mt 16, 13-19), może być lepiej zrozumiana, jeśli zestawi się ją z tekstem Iz 22, 22, w którym symbol władzy królewskiej, tj. klucz domu Dawidowego, zostaje obiecany Eliakimowi, czyniąc z niego w ten sposób pierwszego ministra króla: „Położę klucz domu Dawidowego na jego ramieniu; gdy on otworzy, nikt nie zamknie, gdy on zamknie, nikt nie otworzy”

³⁹ Międzynarodowa Komisja Teologiczna. *Pokuta i pojednanie*. W: *Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej 1969-1996* s. 161.

Możemy więc stwierdzić, że Jezus Zmartwychwstały powierza misję przebaczenia grzechów całemu Kościołowi, w sposób szczególny zaś urzędowi apostołskiemu. Apostołowie, wykonując tę misję, działają *in persona Christi* i mocą udzielonej przez Niego władzy. Analiza praktyki pokutnej Kościoła apostołskiego pozwala na wysunięcie wniosku o głębokiej harmonii istniejącej między odpowiedzialnymi wspólnoty i samą wspólnotą. W tę praktykę zaangażowani są wszyscy członkowie wspólnoty, w sposób szczególny pełniący w niej urząd. Ponieważ w życiu wspólnoty istnieje pewien aspekt odpowiedzialności i przewodnictwa, można także mówić o przewodniczeniu w procesie pojednania. Przewodniczenie to – według słownictwa dziś używanego – dotyczyło tych, którzy przyjęli sakrament kapłaństwa⁴⁰

Wśród autorów katolickich istnieją dwie zasadnicze interpretacje tekstu J 20, 21-23:

1) Interpretacja klasyczna czy też jurydyczna, bazująca na średniowiecznej koncepcji grzechu jako obrazy Boga. Podkreśla ona fakt przekazania przez Chrystusa Kościołowi władzy odpuszczania grzechów. Interpretacja ta widzi działanie szafarza w sposób pasywny i koncentruje się na dyspozycjach penitenta. W efekcie, kapłan powinien udzielić rozgrzeszenia zawsze, o ile penitent jest właściwie dysponowany. Brak żalu powinien spowodować odmowę rozgrzeszenia. W takiej sytuacji, nawet jeśli penitent otrzymałby rozgrzeszenie, nie byłoby ono równoznaczne z przebaczeniem ze strony Boga. Konieczna jest wtedy kolejna spowiedź, nie dlatego, że w poprzedniej odmówiono absencji, ale z powodu niedostatecznej dyspozycji. Powyższa interpretacja w niedostateczny sposób dostrzega eklezjalny wymiar grzechu.

2) Interpretacja eklezjalna czy też eklezjologiczna, odczytująca ten tekst w świetle Mt 18, 18, jak również w zestawieniu z praktyką pokutną Kościoła pierwotnego. J. Ramos-Regidor podkreśla, iż w tej perspektywie działanie reprezentantów Kościoła przybiera charakter aktywny. Nie rozgrzeszyć – nie jest zwykłym przeciwieństwem rozgrzeszenia. Oznacza przede wszystkim zobowiązanie grzesznika do wypełnienia pewnych warunków, aby pomóc mu w nawróceniu. Pojednanie jest więc kolejną fazą tego samego procesu zbawczego. Jeśli więc kapłani odpuszczają grzechy, jako wymierzone w świętość Kościoła, to zarazem będą one przebaczone przez Boga, jako że

⁴⁰ Por. M o i o l i. *Il quarto sacramento* s. 56-57.

obrażają również Jego. Działanie Kościoła nabiera – według powyższej teorii – charakteru zbawczego⁴¹

*

Jezus Chrystus przekazał Kościołowi posługę odpuszczania grzechów skruszonym grzesznikom. Stosowane przez Kościół rytury mają swe źródło w praktykach pokutnych Starego Testamentu. Współdziałanie Kościoła w procesie nawrócenia i pojednania grzeszników miało dwie formy. Pierwsza dotyczyła całego Kościoła i polegała przede wszystkim na napomnieniu braterskim i modlitwie. Druga zaś praktykowana była w przypadkach ciężkich i powszechnie znanych. Forma ta przyjmowała charakter uroczysty i liturgiczny. Choć w celebrowanych rytach uczestniczyła cała wspólnota, szczególną rolę mieli do wypełnienia reprezentanci wspólnoty. Ich działanie miało miejsce zarówno w momencie wykluczenia ze wspólnoty, jak i pojednania z Bogiem i z Kościołem.

Jan Paweł II w Liście apostolskim *Misericordia Dei* zauważa, iż praktykowana przez Kościół „posługa pojednania” była zawsze działaniem duszpasterskim, które stanowiło istotną część misji kapłańskiej. Rozwój, widoczny w sprawowaniu sakramentu pokuty, i zmieniające się przez wieki formy wyrazu zachowywały fundamentalną strukturę znaku sakramentalnego, który „koniecznie zawiera w sobie oprócz działania szafarza – wyłącznie biskupa lub prezbitera, który sędzi i rozgrzesza, okazuje troskę i leczy w imieniu Chrystusa – akty penitenta: żal za grzechy, spowiedź i zadośćuczynienie”⁴² Tak więc od początków istnienia Kościoła wspólnota wierzących potrzebowała kogoś, kto w imieniu Boga i samej wspólnoty mógłby ogłaszać nieskończoność Bożego miłosierdzia, wspaniałość Chrystusowego zwycięstwa nad grzechem i śmiercią, konieczność nawrócenia i nowego życia w Duchu Świętym, jak również kogoś, kto przewodniczyłby celebracjom pokuty i pojednania. Świadectwa biblijne pozwalają na stwierdzenie, że posługa ta przynależała do pełniących we wspólnocie szczególne funkcje biskupów i prezbiterów.

⁴¹ Ramos Regidor. *Il sacramento della Penitenza* s. 138.

⁴² Jan Paweł II. *List apostolski „Misericordia Dei” o niektórych aspektach sprawowania sakramentu pokuty*. Wrocław 2003 s. 4-5.

BIBLIOGRAFIA

I. Dokumenty Kościoła

- J a n P a w e ł II: Encyklika *Dominum et Vivificantem*. Watykan 1986.
 – Adhortacja *Reconciliatio et paenitentia*. Watykan 1984.
 – List apostolski *Misericordia Dei* o niektórych aspektach sprawowania sakramentu pokuty. Wrocław: TUM 2003.
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna. Pokuta i pojednanie (1982). W: Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej 1969-1996. Red. J. Królikowski. Kraków: Wyd. Księży Sercanów 2000 s. 151-177.

II. Opracowania

- B e r n h a r d J.: Excommunication et pénitence-sacrament aux premiers siècles de l'Église. „Revue de Droit canonique” 15:1965 s. 265-281.
- B o ł o z W Nabożeństwo pokutne a sakrament pokuty. AK 89:1977 z. 3 s. 419-429.
- B r o w n R. E.: Giovanni. Commento al Vangelo spirituale. Assisi: Cittadella Editrice 1979.
- C h m i e l J.: Biblijne podstawy pokuty. RBL 35:1982 nr 6 s. 402-411.
- C o l l o C.: Riconciliazione e penitenza. Comprendere, vivere, celebrare. Cinisello Balsamo: Ed. Paoline 1993.
- C o p p e n s J.: Il sacerdozio nell'Antico Testamento. W: Sacerdozio e celibato. Studi storici e teologici. Red. J. Coppens. Milano: Ancora 1975 s. 3-28.
- D a c q u i n o P.: Il sacerdozio nell'Antico Testamento. W: Il prete per gli uomini d'oggi. Red. G. Concetti. Roma: A. V. E. 1975 s. 27-45.
- D e i a n a G.: Il giorno dell'espiazione. Il kippur nella tradizione biblica. Bologna: EDB 1995.
- G i b l e t J., G r e l o t P. Pokuta-Nawrócenie. W: Słownik teologii biblijnej. Red. X. Léon-Dufour. Poznań-Warszawa: Pallottinum 1985.
- G o ł ę b i e w s k i M.: Pokuta w Starym Testamencie. AK 89:1977 z. 1 s. 3-15.
- G i r a u d o C.: La confessione dei peccati nell'Antico Testamento. Concl 23:1987 s. 292-306.
- G o r d i n i G. D.: Sintesi storica della prassi penitenziale. W: La Penitenza oggi. Aspetti teologici e pastorali del sacramento della Penitenza. Red. A. Rolla i in. Napoli: D'Auria 1974 s. 57-78.
- K a s p e r W.: Confessioni fuori confessionale? Concl 4:1967 s. 45-56.
 – Kościół jako miejsce przebaczenia grzechów. ComP 1990 nr 1(55) s. 46-55.
- L i p i n s k i E.: La liturgie pénitentielle dans la Bible. Paris: Cerf 1969.
- M a r c o l A.: Pokuta i sakrament pokuty. Opole: Wyd. św. Krzyża 1992.
- M o i o l i G.: Il quarto sacramento. Note introduttive. Milano: Glossa 1996.
- N a g ó r n y J.: Nawrócenie w ujęciu proroków. RTK 28:1981 z. 3 s. 5.

- Przebaczenie i odpuszczenie grzechów warunkiem odnowy Przymierza w Starym Testamencie. RBL 35:1982 nr 6 s. 411-415.
- O r z e s z y n a J.: Społeczno-eklezyjalny wymiar sakramentu pokuty. Kraków: PAT 1996.
- S z y m o n a W.: Z dziejów sakramentu pokuty. „W Drodze” 9:1981 nr 2 s. 47-60.
- R a m o s R e g i d o r J.: Il sacramento della Penitenza. Riflessione teologica biblico-storico-pastorale alla luce del Vaticano II. Torino-Leumann: LDC 1992⁶
- R a d G. von: Teologia Starego Testamentu. Warszawa: PAX 1986.
- R a h n e r K.: La Penitenza della Chiesa. Saggi storici e teologici. Torino: Ed. Paoline 1992³
- R e n d t o r f f R.: Introduzione all’Antico Testamento. Torino: Claudiana 1990.
- R o m a n i u k K.: Sakramentalna interpretacja 2 Kor 5, 11-21? RBL 35:1982 nr 3 s. 167-176.
- S a r a i v a M a r t i n s J.: Il mistero del perdono. Riconciliazione e Penitenza. Roma: Pontificia Università Urbaniana 1991.
- S c h n a c k e n b u r g R.: Il vangelo di Giovanni. Brescia: Ed. Paideia 1981.
- S z y m a ń s k i J.: La figura del ministro del sacramento della penitenza nell’Ordo paenitentiae. In riferimento alle fonti storiche e teologiche. Roma 1997
- V a u x R. de: Le Istituzioni dell’Antico Testamento. Genova: Marietti 1991³
- V o r g r i m l e r H.: Das „Binden und Lösen” in der Exegese nach dem Tridentinum bis zu Beginn des 20 Jahrhunderts. „Zeitschrift für Katholische Theologie” 85:1963 s. 460-477.

THE BIBLICAL FOUNDATION OF THE SACERDOTAL MINISTRY IN THE SACRAMENT OF PENANCE

S u m m a r y

The apostolic adhortation *Reconciliatio et paenitentia* while discussing the sacerdotal ministry in the sacrament of penitence, indicates the Bible as the first source of information about that. Analysing the biblical data, permits us to discover the figure of the dispenser in „his greatness” (cf. RP 29). The penitential practice of the primitive Church drew patterns from the Old Testament. Because the sin damaged the Covenant – the foundation of the existence of the Chosen Nation – the sinner was punished with death or was expelled from the people. In the decision about excommunication, and the penitential celebrations, especially on the Day of Reconciliation (Yom Kippur), the first role was played by priests.

The work of reconciliation made in Jesus Christ is extended by the ministry of the Church. We can find some information about the modes to dispense this ministry through the Apostolic Church in Paul’s Writings. Sin evoked reactions of admonition and excommunication. The contrite sinner was received again into his fellowship. Both exclusion and reconciliation with the Church had an official character and engaged the responsible for the fellowship, that is, bishops and priests.

Especially important for the sacerdotal ministry in the sacrament of penance are the texts from Mt 16:19; Mt 18:18 and John 20:22-23. The juridical, ecclesial, and demonological

interpretations of Mathew's texts agree that the object of the power binding and unbinding are the Apostles and their successors. John's statements about forgiving and retaining sins refer to those who hold the apostolic office in the Church. The biblical testimonies confirm that bishops and priests were particularly engaged in the ministry of reconciliation. They are responsible for the fellowship and preside at ecclesial celebrations. They fulfilled this ministry as representatives of the Church and in a close relationship with their fellowship.

Translated by Jan Kłós

Słowa kluczowe: sakrament pokuty, spowiednik.

Key words: the Sacrament of penance, confessor.